

Marcel Proust, 1871-1922

A la recerca de Marcel Proust

Al final de la seua vida, Marcel Proust s'aïlla a la seua cambra de malalt. Hi escriu *A la recerca del temps perdut*. El premi Goncourt de 1919 recompensà l'evocació del petit món esnob de principis de segle, on la burgesia l'aristocràcia i la vida mundana s'encreuen i, de vegades, es fusionen.

A la seua cambra, amb els finestrans el més sovint tancats, M. Proust és al llit. La llum elèctrica n'accentua el mal de la cara, però dos ulls admirables de vida i de febre llancen lluors sota el front cobert per la cabellera. Proust és esclau de la malaltia, però deixa de semblar-ho quan se li prega d'explicar la seua obra; aleshores s'anima i parla.

—No publique més que un volum, *Pel camí de Swann*, d'una novel·la que portarà com a títol general *A la recerca del temps perdut*. Hauria volgut publicar-ho tot junt, però ja no s'editen obres en diversos volums. Sóc com el que té una tapisseria massa gran per als apartaments d'avui i es veu obligat a tallar-la. Escriptors joves amb què, d'altra banda, em relacione preconitzaven, al contrari, una acció breu amb pocs personatges. No és la meua concepció de la novel·la. ¿Com explicar-ho? Sabeu que hi ha una geometria plana i una geometria en l'espai. Bé, per a mi, la novel·la no és solament psicologia plana sinó psicologia en el temps. He intentat aïllar aquesta subterrània invisible del temps, però per a això calia que l'experiència poguera durar.

Espere que, al final del llibre, qualsevol fet social sense importància indicarà que el temps ha passat i que l'obra ha obtingut aquesta bellesa d'alguns ploms de Versailles embeïnats pel temps en un tortó de maragdes...

I a més, com una ciutat que, mentre el tren avança per la via vorejada d'edificis, ens apareix arà a dreta adés a esquerra, els diversos aspectes que un personatge haurà adoptat als ulls d'un altre —fins al punt d'haver estat com personatges diferents i successius— donaran la sensació del transcurs del temps. Aquests personatges es revelaran més tard diferents del que eren al volum actual, diferents del que es pensava, com succeeix, d'altra banda, molt sovint en la vida.

No són únicament uns mateixos per-

sonatges que apareixeran al llarg de l'obra sota aparences diverses, com en alguns cicles de Balzac, sinó en un mateix personatge, impressions profundes, gairebé inconscients.

En aquest sentit, el meu llibre seria, potser, com un assaig d'una sèrie de "novel·les de l'inconscient": no em faria vergonya anomenar-los "novel·les bergsoniques" si ho creguera ja que a cada època succeeix que la literatura a intentat unir-se —una vegada passada, és clar— a la filosofia regnant. Però no seria exacte perquè la meua obra és esquinçada per la distinció entre la memòria voluntària i la memòria involuntària, distinció que no solament no figura en la filosofia de Bergson sinó que a més és contradita per aquesta.

—¿Com establiu aquesta diferència?

—Per a mi, la memòria voluntària, que és sobretot una memòria de la intel·ligència i dels ulls, no ens dóna del passat més que moments sense veritat; però una olor, un gust, retrobats en circumstàncies diferents, desperten en nosaltres i en contra de la nostra voluntat, el passat, i fan que sentim fins a quin punt el passat era diferent del que nosaltres creïem recordar i que la nostra memòria pintava, com els pintors dolents, amb colors sense veritat. Veureu, ja en aquest primer volum, el personatge que narra, que diu "jo" (i que no sóc jo) retrobar sobtadament els anys, els jardins, els éssers oblidats, en el gust d'un glop de te on ha trobat un tros de magdalena. Se'n recordava, no hi ha dubte, però sense els seus colors i el seu encant: li he fet dir, com en aquell petit joc japonès on se suquen trossets de paper que, en ser posats a remull en un bol, estirant-se i recargolant-se, esdevenen flors, personatges, totes les flors del seu jardí i les nimfes de la Yvonne, i la bona gent del poble, i les seues casetes, i l'església, i tot Combray i els seus voltants, que, tot allò que pren forma i solidesa ha eixit, ciutat

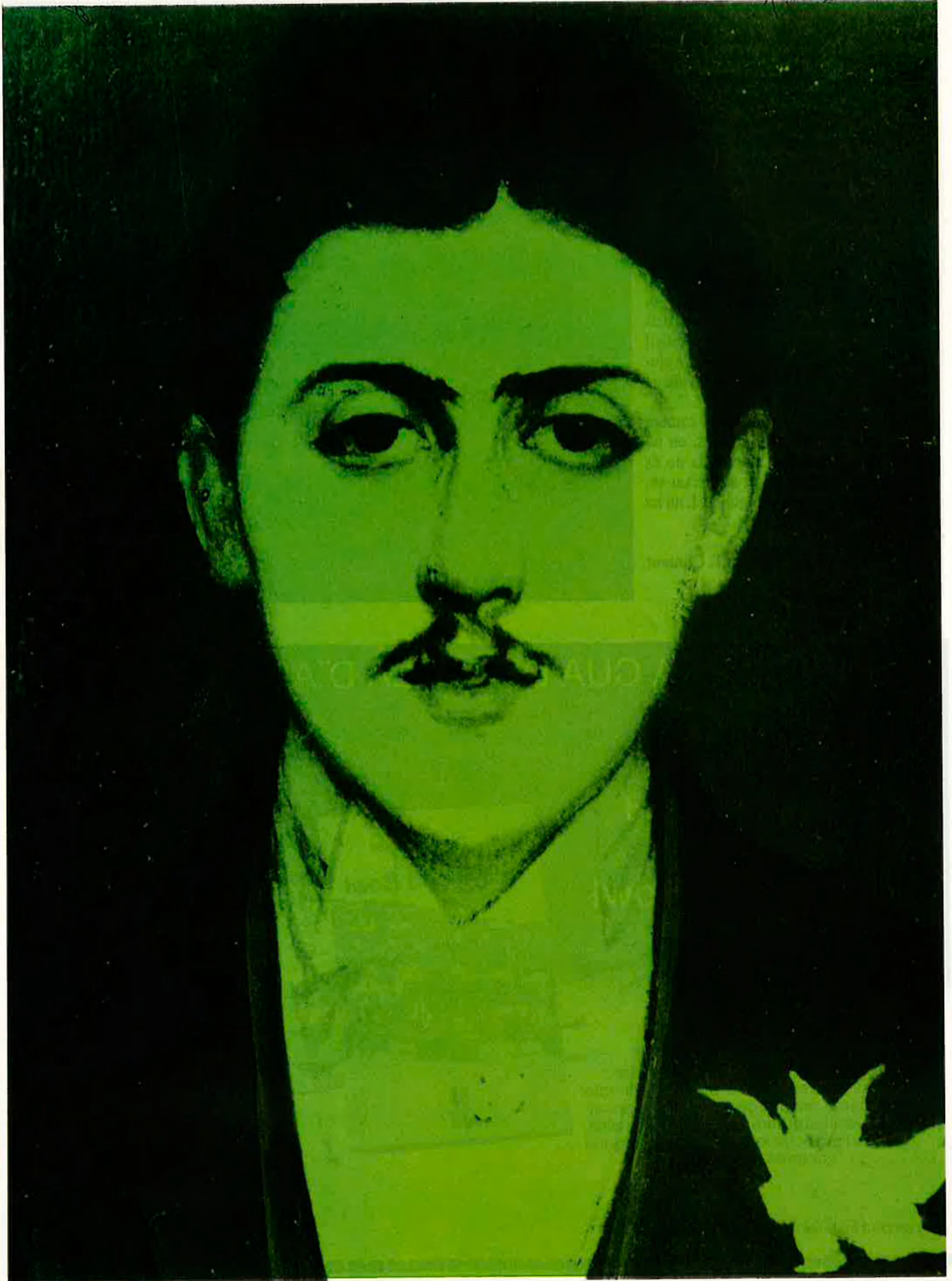
i jardins, de la seua tassa de te.

Vegeu, crec que l'artista hauria de buscar la matèria prima de la seua obra en els records involuntaris. En primer lloc, precisament perquè són involuntaris es formen per ells mateixos, atrets per la similitud d'un minut idèntic, tenen una urpa d'autenticitat. Després, ens transfereixen les coses amb una dosificació exacta de memòria i d'oblit. I, finalment, igual que ens fan tastar una mateixa sensació en una circumstància completament diferent, l'alliberen de tota contingència, donant-nos-en l'essència extratemporal, aquella que és precisament el contingut del bon estil, aquesta veritat general i necessària que sols la bellesa de l'estil tradueix.

Si em permet, jo mateix, reflexionar sobre el meu llibre, puc dir que no és en cap cas una obra de reflexió, que els mínims elements m'han estat proveïts per la meua sensibilitat, i els he percebut primer en el meu interior, sense comprendre'ls, i he tingut tantes dificultats per a convertir-los en alguna cosa d'intel·ligible, com si hagueren estat tan estrangers al món de la intel·ligència com, ¿com dir-ho?, un motiu musical. Em sembla que penseu que es tracta de subtilitats. ¡Oh! Us assegure que no; sinó al contrari, de realitats. El que no hem hagut d' aclarir, el que ja era clar abans per a nosaltres (per exemple, idees lògiques) no és realment nostre, i no sabem ni tan sols si forma part de la realitat. El que elidim arbitralment és el "possible". D'altra banda, es veu de seguida en l'estil.

L'estil no és mai un embelliment, com pensen alguns, ni tampoc una qüestió d'estil, és —com el color en els pintors— una qualitat de la visió, la revelació d'un univers particular que veiem cadascú de nosaltres i que els altres no veuen. El plaer que ens dóna un artista és fer-nos conèixer un univers de més.

—¿Com, en aquestes condicions, alguns escriptors confessen que no bus-

quen tenir estil?

—¡Renunciant-hi, no fan més que aprofundir les seues impressions!

—A la primera pàgina de *Pel camí de Swann*, heu inscrit la següent dedicatòria: "A Gaston Calmette, com a prova de profund i afectuós reconeixement".

—Potser tinc deutes més antics amb mestres a qui, això a banda, he dedicat les obres anteriors a aquesta, però publicades més tard, i abans que res amb Anatole France, que em va tractar quasibé com a un fill. Al senyor Calmette dec la satisfacció del jove quan llegeix el seu primer article imprès. I després, no podent visitar certes persones a causa dels meus articles, i de les quals m'era difícil prescindir, el director del diari em va ajudar a passar de la vida social a la vida de solitud...

I el gest del malalt remet a la cambra fosca, amb els finestrons tancats, on no entra mai el sol. Però la mirada no és trista. Si el malalt té dret a queixar-se, l'escriptor té dret a estar orgullós. L'un ha consolat l'altre.

Eliseu T. Climent

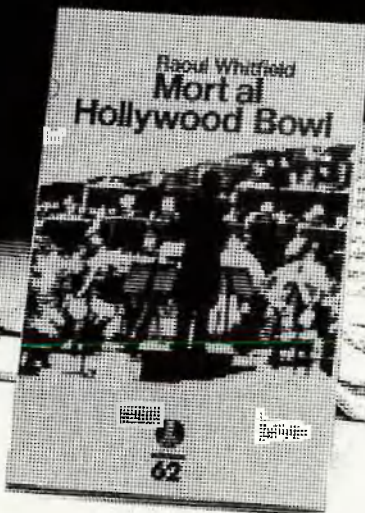

La Cua de Palla 119
208 pàgines
Col·lecció de novel·la
negra dirigida per
Xavier Coma

LA CUA DE PALLA D'AQUEST MES...

Raoul Whitfield Mort al Hollywood Bowl

Un cèlebre director d'orquestra és assassinat. El seu germà, prestigiós director de cinema, encarrega a un detectiu privat que investigui el crim. Guionistes, estrelles, gent de l'espectacle, tots han tingut alguna connexió amb el difunt.

De venda a totes les llibreries

